Einheit 1

Verstaan Vlamingen en Nederlanders elkaar? – Oefening 1

Kijk naar de overzicht van woorden. Welke woorden komen uit Vlaanderen en welke uit Nederland? Waarom denk je dat?

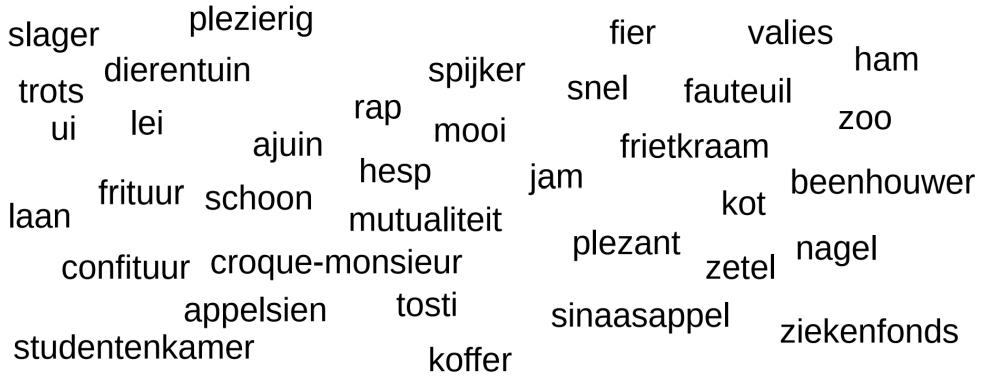

Verstaan Vlamingen en Nederlanders elkaar? – Oefening 2

Lees de onderstaande tekst en beantwoord daarna de vragen.

Verschillen in het Nederlands tussen België en Nederland

Vlamingen en Nederlanders spreken dezelfde taal: Nederlands. Ze delen een nagenoeg[1] identieke woordenschat en grammatica. Het Nederlands dat Nederlanders en Vlamingen gemeen hebben, geldt dan ook officieel als standaardtaal in het hele taalgebied. Er bestaan alleszins verschillen. Als je aandachtig luistert, merk je direct dat Vlamingen en Nederlanders met een andere tongval[2] spreken die meestal nogal[3] markant is. Een Nederlander neemt bijvoorbeeld de “trem” naar de “teeraapuit” terwijl een Vlaming met de “tram” naar de “teeraapeut” gaat. Andere verschillen zijn subtieler zoals de “-n” die Vlamingen aan het einde van woorden vaak weglaten, terwijl de Nederlanders “boot” eerder als “boowt” uitspreken.

1 nagenoeg = *nahezu*
2 de tongval = *der Akzent; die Mundart; die Sprachfärbung*
3 nogal = *ziemlich*

Er komen in het Nederlandse taalgebied ook woorden en uitdrukkingen voor die alleen in één bepaald deel van het taalgebied als verzorgd en als standaardtaal gelden, maar in het andere deel een andere betekenis hebben of volslagen onbekend zijn. Het is een beetje zoals met de varianten op het Duits in Oostenrijk, Zwitserland en in Duitsland zelf. Voor alle duidelijkheid: het gaat hier niet om dialecten of tussentaal, maar om woorden die eigen zijn aan het land. Zulke variaties in uitspraak en woordgebruik leveren doorgaans weinig problemen op. Niettemin[4] kunnen verschillen tussen de Vlaamse en Nederlandse variëteiten er toe leiden dat men zich in een ander taalgebied waant[5]. Dat kan irriteren. Zo is het voor een Vlaams publiek niet altijd aangenaam om naar een Nederlands nieuwsbericht te luisteren of storen Nederlandse lezers zich vaak aan het woordgebruik in Vlaamse romans. De Vlaamse vertaalster en literatuur-wetenschapster Els Snick kan daarvan meespreken:

> *Een Nederlandse uitgeefster zei ooit dat ze liever niet met Vlaamse vertalers werkt omdat ze hun teksten altijd moet "ontvlaamsen". Dat klinkt hard. Een vertaler weet dat bijvoorbeeld ‚zetel' geen correct Nederlands is, maar wel 'bank' of ‚fauteuil'. Dat een mooie uitdrukking als "in vogelvlucht" in Nederland in onze betekenis onbekend is, verrast mij dan weer. Nederlanders gebruiken ‚hemelsbreed'.*

Tussen de Vlaamse en noordelijke varianten van het Nederlands heerst vandaag de dag dus af en toe een soort van frictie[6]. Daardoor lijkt er soms een kloof te bestaan. Els Snick:

> *Tijdens de jaarlijkse Literaire Vertaaldagen in Amsterdam kregen de twee Vlaamse vertalers op het podium van de moderator de vraag of ze in het Belgisch of het Vlaams vertalen! Ook bij lezingen in boekhandels wordt mij soms gevraagd welke taal wij hier* [in België – nvdr] *eigenlijk spreken. Er heerst verwarring, dat is duidelijk.*

Hoe is het zover kunnen komen? Simpel: Het Nederlands in Nederland en dat in "Vlaanderen" hebben een verschillende geschiedenis doorgemaakt. 100 jaar geleden was in België het Frans nog de dominante taal. Er was een verfransing[7] van de Belgische burgerij bezig die veel Franse invloeden ook in het Vlaamse taalgebruik liet doordringen. Het Nederlands werd er doorspekt[8] met uit het Frans overgenomen woorden en wendingen. Woorden zoals 'profiteren' of 'berline'[9] zijn vandaag nog steeds in gebruik. Maar in de loop van de twintigste eeuw ontstond er onder invloed van de Vlaamse culturele emancipatie een sterkere aandacht voor taalzorg[10] en taalzuivering[11] van het Nederlands in België. Met een verzorgde en beschaafde[12] cultuurtaal, zo het ideaal, konden Vlamingen dan hogerop geraken. Het Nederlands van Nederland genoot in die context het grootste

4 niettemin = *dennoch, trotzdem, nichtsdestotrotz*
5 wanen = *wähnen, glauben*
6 frictie = *Reibung, Unstimmigkeit*
7 de verfransing = *die Französisierung*
8 doorspekt = *durchsetzt*
9 de berline = *Limousine*
10 de taalzorg = *die Sprachpflege*
11 de taalzuivering = *die Sprachreinigung, der Sprachpurismus*
12 beschaafd = *gebildet; gepflegt; salonfähig*

prestige voor de Vlaamse zogenaamde “taalzorgers” die het als de norm opstelden en zelfs een volledige aansluiting bij het Noord-Nederlands nastreefden. In de jaren vijftig en zestig ontstonden er daarom ABN[13]-kernen en dienden taalwenken[14] in radio- en tv-programma's, taalzorgrubrieken in kranten en tijdschriften en zelfs taalzuiveringsboeken ertoe de noordelijke norm in te burgeren.

De klemtoon op een Noord-Nederlandse norm liet echter geen ruimte meer voor een eigen Vlaamse inbreng.[15] Belgisch-Nederlandse woorden werden rigoureus afgekeurd[16] en door Noord-Nederlandse woorden vervangen. Daarmee ging men aan de realiteit in Vlaanderen voorbij die zich niet aan de ideale standaardtaal onderwierp. Zoals de taaldeskundige Walter Haeseryn opmerkt, laat het dagelijkse taalgebruik zich namelijk niet kunstmatig sturen:

> *Ik ben ervan overtuigd dat Vlamingen, ook als ze dat zouden willen, onmogelijk helemaal aan een noordelijke norm voor het Nederlands kunnen voldoen, om de eenvoudige reden dat ze nu eenmaal in een ander land wonen en dus niet deelnemen aan het dagelijkse leven in Nederland. Vlamingen en Nederlanders hebben een ander dagelijks leven en in dat dagelijkse leven komen sociale normen, ook taalnormen, tot stand via een ingewikkeld en continu maatschappelijk proces. Taalnormen ontstaan niet aan de studeertafels van taalgeleerden of in commissies die bijvoorbeeld nieuwe woorden bedenken en voorschrijven voor het hele taalgebied. In noord en zuid zullen zich dus noodzakelijkerwijs eigen ontwikkelingen blijven voordoen die leiden tot steeds weer nieuwe verschillen.* […] *Ik volsta met enkele voorbeelden van verschillen: pechstrook tegenover vluchtstrook, bankkaart tegenover bankpas of pinpas, protonkaart tegenover chipknip, fluisterasfalt tegenover zoab, gsm tegenover mobieltje.* (p. 415)

Intussen wordt de Noord-Nederlandse norm niet meer zo strikt gehandhaafd. Het besef[17] is gegroeid dat het gebruik van de standaardtaal in Nederland en in België twee polen van dezelfde standaardtaal vormen. Beide polen delen nog het overgrote deel van de woorden en constructies, maar niet alles. De standaardisering werkt nog het sterkst in het geschreven Nederlands omdat geschreven teksten nu eenmaal langer blijven bestaan en zich potentieel aan een vreemd publiek richten. Gesproken taal wordt daarentegen sterk door de omgeving beïnvloed en signaleert bovendien vaak toebehorigheid aan een bepaalde groep. Onder vrienden spreekt men anders dan in de televisiestudio.

Nadat alle (Belgische) verschillen vroeger genadeloos veroordeeld werden, is er vandaag meer tolerantie en geldt een beperkte[18] geografische taalvariatie niet langer als verwerpelijk, maar als iets heel normaals. In het hedendaagse normbewustzijn is er meer respect voor de standaardtaal

13 ABN = *Algemeen Beschaafd Nederlands, nu Algemeen Nederlands (AN)*
14 de wenk = *der Hinweis*
15 de inbreng = *der Beitrag*
16 afkeuren (keurde af, heeft afgekeurd) = *ablehnen; tadeln; verurteilen; verwerfen*
17 het besef = *die Erkenntnis, das Bewusstsein*
18 beperkt = *begrenzt*

zoals ze in België wordt gehanteerd. Daarom kan je in een tekstverwerker zoals Microsoft Word tegenwoordig ook kiezen of je de Belgische of de Noord-Nederlandse variant van het Nederlands gebruikt. De taaldeskundige Walter Haeseryn ziet het Nederlandse taalgebied daarom niet meteen „uiteenvallen". Nationale verschillen zullen zich altijd voordoen. Voorwaarde is natuurlijk wel dat vooral in de geschreven taal naar een taalgebruik wordt gestreefd dat zowel in Vlaanderen als in Nederland wordt aanvaard. Els Snick bijvoorbeeld vertelt dat er bij vertalingen niet altijd naar het hele taalgebied wordt gekeken:

> *Ingo Schulzes roman Handy – Duits voor gsm – kreeg in de vertaling de titel "06". In Vlaanderen begrijpt niemand dat – het zijn de eerste cijfers van mobiele telefoonnummers in Nederland. En geregeld lees je "doei" of "vet cool" in Nederlandse vertalingen, ook als het niet om streek- of jongerentaal gaat. Als ik in een vertaling "allez" of "bère[19]" zou gebruiken, wordt dat er zeker uitgehaald.*

Hoewel Vlamingen doorgaans bereid zijn zich tenminste wat grammatica betreft aan een noordelijke norm te oriënteren, worden de verschillen op het vlak van uitspraak groter. Tussen de zogenaamde tussentalen lijken de verschillen zelfs onoverbrugbaar te worden: Verkavelingsvlaams (of Brabantse tussentaal) en Poldernederlands staan ver van elkaar. Zij bestaan uit een mengelmoes van standaardtaal, dialecten, regiolecten en woorden van buitenaf. Net vanwege die gemengde komaf verspreiden tussentalen zich de laatste jaren steeds meer en zijn ze ondertussen zelfs in televisiezendingen te horen. Hun invloed op de Standaardtaal wordt daarom met argusogen gadegeslagen.[20]

Bronnen:

„Nederlanders weten niet dat Vlamingen dezelfde taal spreken", in: *De Standaard*, 1. März 2019 [https://www.standaard.be/cnt/dmf20190228_04217213, 20.11.2020].

Team Taaladvies, "standaardtaal - verschillen tussen België en Nederland" [https://www.taaltelefoon.be/standaardtaal-verschillen-tussen-belgi%C3%AB-en-nederland, 20.11.2020] (afgekort, bewerkt en aangevuld).

Laet, Alexandra De, "Ooit spraken Nederlanders en Vlamingen dezelfde taal", in: Taalschrift 103, 2012 [http://taalschrift.org/editie/89/ooit-spraken-nederlanders-en-vlamingen-dezelfde-taal, 20.11.2020].

Haeseryn, Walter, „Voor damp- én afzuigkap Over norm en variatie in het Nederlands", in: *Ons Erfdeel* 49, 2006, p. 411-419 [https://www.dbnl.org/tekst/_ons003200601_01/_ons003200601_01_0093.php, 20.11.2020].

Willemyns, Roland, "Verkavelingsbrabants. Werkt het integratiemodel ook voor tussen-talen?", in: *Neerlandica extra Muros* 43, 2005, p. 27-39, [https://www.dbnl.org/tekst/_nee005200501_01/_nee005200501_01_0026.php, 20.11.2020].

19 bère (oder: „beire") = *toll, cool* (Jugendwort, das v.a. in Westflandern benutzt wird)
20 gadeslaan = *beobachten*

Beantwoord de onderstaande vragen in volledige zinnen (schriftelijk of mondeling).

Vragen:

1 Waarom wijkt het Belgische Nederlands af van het Noord-Nederlands?

2 Waarom kon het A(B)N zich in Vlaanderen toch niet doorzetten?

3 Groeien de twee varianten van het Nederlands weer naar elkaar toe? Waarom (niet)?

4 Waar worden volgende woorden gebruikt: pechstrook, fluisterasfalt, gsm. In Nederland of in Vlaanderen?

5 Wordt één variant van het Nederlands in het andere deel van het taalgebied altijd graag gehoord of gelezen? Wat vinden Vlaamse vertalers moeilijk?

6 Zal het Nederlandse taalgebied volgens taaldeskundige Haeseryn uiteenvallen? Waarom (niet)?

7 Wat zorgt ervoor dat de tussentaal zich ondertussen goed verspreidt?

Antwoorden:

1 Waarom wijkt het Belgische Nederlands af van het Noord-Nederlands?

Het Vlaamse taalgebruik werd beïnvloed door het Frans.

2 Waarom kon het A(B)N zich in Vlaanderen toch niet doorzetten?

Vlaanderen is een eigen gewest/gemeenschap met zijn eigen sociale normen en taalnormen.

3 Groeien de twee varianten van het Nederlands weer naar elkaar toe? Waarom (niet)?

Nee, omdat het besef gegroeid is dat dit niet mogelijk en gewenst is.

4 Waar worden volgende woorden gebruikt: pechstrook, fluisterasfalt, gsm. In Nederland of in Vlaanderen?

Deze woorden worden in Vlaanderen gebruikt.

5 Wordt één variant van het Nederlands in het andere deel van het taalgebied altijd graag gehoord of gelezen? Wat vinden Vlaamse vertalers moeilijk?

Nee, Vlamingen vinden het niet altijd aangenaam om naar een Nederlands nieuwsbericht te luisteren en Nederlandse lezers kunnen zich aan het woordgebruik in Vlaamse romans storen. Vlaamse vertalers vinden het moeilijk dat er verwarring over het Vlaams heerst en de voorkeur aan Noord-Nederlandse taalnormen wordt gegeven.

6 Zal het Nederlandse taalgebied volgens taaldeskundige Haeseryn uiteenvallen? Waarom (niet)?

Dat zal volgens hem niet gebeuren, omdat er respect voor elkaar is en er in de geschreven taal naar een taalgebruik wordt gestreefd dat zowel in Vlaanderen als in Nederland wordt aanvaard.

7 Wat zorgt ervoor dat de tussentaal zich ondertussen goed verspreidt?

De reden ervoor is hun gemengde komaf.

Verstaan Vlamingen en Nederlanders elkaar? – Verklarende tabel

Verschillen van het Nederlands tussen België en Nederland

standaardtaal in België	**standaardtaal in Nederland**
charcuterie	fijne vleeswaren
confituur	jam
contacteren	contacten, contact opnemen
containerpark	milieupark
croque-monsieur	tosti
een frietje steken	een portie patat eten
enkel	alleen
fluisterasfalt	zoab (zeer open asfaltbeton)
hij was even van zijn melk	hij was even de kluts kwijt, hij was even in de war
kassierster	caissière
lintmeter	centimeter
nochtans	toch
solden	uitverkoop
tonen	laten zien
uit de lucht vallen	heel verbaasd zijn, nergens van weten
verwittigen	op de hoogte brengen, waarschuwen
weeral	alweer
wenen	huilen

Woorden die in België en Nederland een andere of licht afwijkende betekenis hebben

	betekenis in België	**betekenis in Nederland**
academicus	universiteitsmedewerker	iemand met een universitaire opleiding[21]
bank	hard zitmeubel	hard of zacht zitmeubel (*bijvoorbeeld ook een sofa*)
kost	uitgaven, *bijvoorbeeld loonkost*	eten (*bijvoorbeeld rauwkost)*
lopen	gaan, stappen; *en vooral* rennen	*alleen* gaan, stappen

Bron:
Team Taaladvies, “standaardtaal - verschillen tussen België en Nederland”, URL: https://www.taaltelefoon.be/standaardtaal-verschillen-tussen-belgi%C3%AB-en-nederland (20.11.2020) [afgekort, bewerkt en aangevuld].

21 de opleiding = *die Ausbildung*

Verstaan Vlamingen en Nederlanders elkaar? – Oefening 3a

Hoe klinkt eigenlijk het Nederlands uit België?

👁 Je kijkt zodadelijk naar een video die uit kleine reclamefilmpjes bestaat. Let op de taal die in de filmpjes gebruikt wordt. Wat valt er op? Kun jij de uitspraak beschrijven? Worden er ook woorden die misschien alleen maar in België bekend zijn, gebruikt?
Het is aangeraden het fragment **twee keer** te bekijken.

→ Link: https://www.dialectloket.be/beeld/filmpjes/win-for-life/

Beschrijf de volgende aspecten van de uitspraak en de grammatica in de video.

- bezittelijke voornaamwoorden[22]
- uitspraak van 'g'
- uitspraak van 'r'
- verkleinvormen[23]

Let op de volgende woorden. Wat betekenen zij volgens jou? Sla[24] desnoods[25] in een woordenboek na en vertaal ze in de standaardtaal.

- allez
- seg
- nonkel
- efkes

Bron:
UGent Vakgroep Taalkunde – Nederlands, "Win for life", URL: https://www.dialectloket.be/beeld/filmpjes/win-for-life/(20.11.2020).

22 het bezittelijke voornaamwoord = *das Possessivpronomen (z.B. mijn, jouw usw.)*
23 de verkleinvorm = *die Verkleinerungsform (z.B. Substantive auf -je, -tje usw.)*
24 naslaan (sloeg na, heeft nageslagen) = *nachschlagen*
25 desnoods = *wenn nötig, notfalls*

Oplossing:

Beschrijf de volgende aspecten van de uitspraak en de grammatica in de video.

- bezittelijke voornaamwoorden[26]: uitgang -en zoals in “mijnen”
- uitspraak van ‘g’: klinkt zachter
- uitspraak van ‘r’: wordt duidelijker uitgesproken
- verkleinvormen[27]: op -ke zoals in “gazonneke”

Let op de volgende woorden. Wat betekenen zij volgens jou? Sla[28] desnoods[29] in een woordenboek na en vertaal ze in de standaardtaal.

- allez – komaan, vooruit
- seg – zeg
- nonkel – oom
- efkes – eventjes

26 het bezittelijke voornaamwoord = *das Possessivpronomen (z.B. mijn, jouw usw.)*
27 de verkleinvorm = *die Verkleinerungsform (z.B. Substantive auf -je, -tje usw.)*
28 naslaan (sloeg na, heeft nageslagen) = *nachschlagen*
29 desnoods = *wenn nötig, notfalls*

Verstaan Vlamingen en Nederlanders elkaar? – Oefening 3b

Communicatieproblemen tussen het Vlaamse en Nederlandse bedrijfsleven?

Je kijkt zodadelijk naar een videoboodschap van het Nederbelgisch Magazine, een organisatie van en voor Nederlanders die in België wonen en werken. (Meer informatie vind je hier: www.nbu.be.) In deze video gaat het (tot minuut vijf) over verschillen in het taalgebruik die het voor Nederlanders uitdagend maken om in Vlaanderen te werken. Nadat je de video hebt bekeken, moet je enkele vragen beantwoorden.

→ **Link: https://youtu.be/7-dGBTyWA90?t=31**

Beantwoord de onderstaande vragen in volledige zinnen (schriftelijk of mondeling).
Vragen:

1. Waardoor ontstond er verwarring over de slotzin van een sollicitatiebrief?
2. Waarom wijkt het gewoonlijke Vlaamse gebruik van “weerhouden” af van de eigenlijke betekenis?
3. Welke informele tussenvorm van “u, uw” en “jij, jouw” gebruiken Vlamingen vaak? En wat is de bezitsvorm ervan?
4. Wat is het oordeel van de spreker over het Vlaamse taalgebruik met betrekking tot[30] beleefde en familiaire aansprekingen? En welke raad geeft hij Nederlanders die de Vlaamse omgangsvormen verwarrend vinden?

Bron:
“Cultuurverschillen. 4. België en Nederland op de werkvloer“, video van het NederbelgischMagazine, 25.04.2014.

Antwoorden:

30 Met betrekking tot = *in Bezug auf*

1 Waardoor ontstond er verwarring over de slotzin van een sollicitatiebrief?

De verwarring onstond, omdat er het woord 'weerhouden' werd gebruikt dat in Vlaanderen en Nederland een verschillende betekenis heeft.

2 Waarom wijkt het gewoonlijke Vlaamse gebruik van "weerhouden" af van de eigenlijke betekenis?

Het wijkt af, omdat het als letterlijke vertaling van een Frans woord wordt beschouwd.

3 Welke informele tussenvorm van "u, uw" en "jij, jouw" gebruiken Vlamingen vaak? En wat is de bezitsvorm ervan?

Vlamingen gebruiken 'gij', de bezitsvorm ervan is 'uw'.

4 Wat is het oordeel van de spreker over het Vlaamse taalgebruik met betrekking tot beleefde en familiaire aansprekingen? En welke raad geeft hij Nederlanders die de Vlaamse omgangsvormen verwarrend vinden?

Het gebruik van 'jij/jouw' in Vlaanderen neemt toe, maar het gebruik is niet consequent. Zijn advies is om er niet te veel op te letten.

Verstaan Vlamingen en Nederlanders elkaar? – Oefening 4

Speel met een groepje van 3 personen. Iedere speler krijgt 6 stenen. Leg de steen waarop je een sterretje en het woord „ajuin“ ziet open op tafel. De eerste speler kijkt of die een passende steen heeft en legt deze tegen de kant van de eerste steen. Als je geen passende steen hebt, is de volgende speler aan de beurt. Speel tot de laatste steen waarop weer een sterretje te zien is. Wie het eerste alle stenen kwijt is, heeft gewonnen.

Tips voor aanvullingen op het Dominospel

Nadat de leerlingen in groepjes het dominospel hebben gespeeld, kunnen ze proberen om op basis van de (juiste) woordenkoppels een gesprek op te voeren en zo het juiste gebruik van de woorden te oefenen.

Zo kan één groepje zich bijvoorbeeld als een groepje Nederlandse toeristen voordoen dat in Vlaanderen op bezoek is en dat aan de Vlaamse hotelreceptie vraagt wat het ontbijt biedt of wat men ’s middags kan eten of wat er in de stad te doen valt.

Een ander voorstel is dat de leerlingen het dominospel nog niet oplossen, maar dat telkens één leerling een Belgisch-Nederlands woord voorstelt én uitlegt of dat die als enige de betekenis van het woord kent en de andere leerlingen ernaar moeten raden.

Natuurlijk kunnen de leerlingen met behulp van de woorden ook een opstel schrijven of losstaande zinnen vormen.

Tip:
In het boekje “Hoe Vlaams mag uw Nederlands zijn?” vind je verdere voorbeelden van Belgisch-Nederlandse woorden. Het boekje kan men hier online raadplegen:
http://www.onderwoorden.nl/assets/uploads/WOORDENLIJST_DE_STANDAARD_OPT.pdf

Het Nederlands in België

Verstaan Vlamingen en Nederlanders elkaar?

Domino Belgisch-Nederlands

Een woord uit België hoort bij een woord uit Nederland. Kun jij ze combineren?

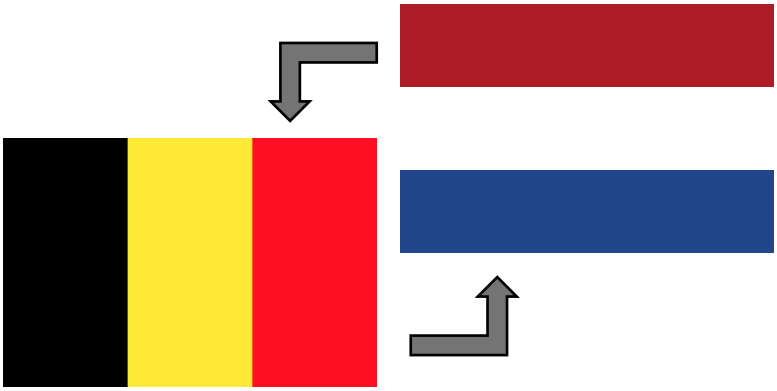

★	**ajuin**
tosti	**been-houwer**
mooi	**zetel**
fauteuil	**frituur**
jam	**hesp**
frietkraam	**kot**
studenten-kamer	**croque-monsieur**
ham	**lei**

laan	zoo
slager	mutualiteit
ui	confituur
snel	appelsien
dierentuin	schoon
sinaas-appel	plezant
zieken-fonds	valies
koffer	fier
trots	rap
plezierig	nagel
spijker	

Verstaan Vlamingen en Nederlanders elkaar? – Oefening 4

Domino Belgisch-Nederlands (Oplossing)

Nederland	België
ui	ajuin
jam	confituur
tosti	croque-monsieur
mooi	schoon
fauteuil	zetel
studentenkamer	kot
frietkraam	frituur (of frietkot)
laan	lei
ham	hesp
slager	beenhouwer
dierentuin	zoo
snel	rap
ziekenfonds	mutualiteit
sinaasappel	appelsien
trots	fier
koffer	valies
plezierig	plezant
spijker	nagel